

سوغات فرنگ در سفره ایرانی/بابانوتل، مهمان ناخوانده شب چله امسال

لازم نیست تقویم را ببینید، همین‌که قدمی در کوچه، خیابان یا بازارتان بزنید، می‌فهمید که یلدا از راه رسیده است. یلدا با تمام سرما و گرمایش.

بهنام عبداللهی: لازم نیست تقویم را ببینید، همین‌که قدمی در کوچه، خیابان یا بازارتان بزنید، می‌فهمید که یلدا از راه رسیده است. یلدا با تمام سرما و گرمایش.

ما ایرانی‌ها شاید در محله خود، یک بازار بیش‌از‌پیش‌تر نداشته باشیم اما این زمان است که نام‌های متفاوتی به این بازارها می‌دهد. چند روزی بازار محل تبدیل می‌شود به بازار عید نوروز، چند روزی بساط بازار چهارشنبه‌سوری پهن می‌شود و این‌روزها هم اسم بازارمان، بازار یلدا یا چله شده است.

هر منطقه از ایران، آداب و رسوم خاص خودش را درمورد مناسب‌های ملی پیاده می‌کند؛ نمی‌توان ادعا کرد که در سراسر کشور یک‌نوع خوراکی برای شب یلدا در خانواده‌ها تهیه می‌شود یا برای نوعروس‌ها و نودامادان خریدهای یکسانی صورت می‌گیرد.

یلدا که بود و با مردم چه می‌کرد؟

بهرز خاماچی، پژوهشگر برجسته تاریخ و فرهنگ تبریز معتقد است جشن‌هایی مثل جشن یلدا یا همان شب چله که از سالیان دراز در ایران برگزار می‌شوند، بهترین جشن‌هایی هستند که مردم را گرد هم جمع می‌کنند.

در این شب هرکس هرکس هرهنری که بلد بود به کار می‌گرفت تا موجب تفریح و سرگرمی اطرافیان شود و نبود تلویزیون و اینترنت و فضاهای مجازی فرصت را برای هنرنمایی فراهم می‌کرد. او به خبرنگار مهر می‌گوید: آن‌قدیم‌ها چیزی که در خرید خوراکی‌های شب چله اهمیت زیادی داشت، این بود که تمام خوراکی‌ها رنگ قرمز داشتند، مثل چغندر قرمز، هندوانه، سیب قرمز و ...

خاماچی توضیح می‌دهد: در این شب هرکس هرکس هرهنری که بلد بود به کار می‌گرفت تا موجب تفریح و سرگرمی اطرافیان شود و نبود تلویزیون و اینترنت و فضاهای مجازی فرصت را برای هنرنمایی فراهم می‌کرد.

او به یک نکته جالب هم اشاره می‌کند: حتی شده که در این شب و در بین فامیل‌ها دختر و پسری را به هم نشان کرده باشند و شیرینی محفل دوجندان شود اما متأسفانه این‌روزها دیگر چنین اتفاقات شیرینی نمی‌افتد و کام‌ها و مان‌ها را شیرین نمی‌کند.

پیرمرد چاق ریش‌سفید، این مهمان ناخوانده!

نه‌تنها شب‌هایی که بهروز خاماچی از شب یلدا آن‌مواقع تعریف می‌کند این‌روزها رنگ باخته است، بلکه تفاوت‌های عمیق‌تری نیز کم‌کم به میدان می‌آیند و جدیدترین مصداق عینی آن‌ها را می‌توان ورود ناخوانده بابانوتل‌ها به بساط بازار شب چله دانست که این‌روزها این دگرگونی فرهنگی را می‌توان در ویتترین مغازه‌ها دید.

بابانوتل یا پاپانوتل یک شخصیت تاریخی و داستانی در فرهنگ عامیانه کشورهای غربی و مسیحی است. نام بابانوتل با جشن کریسمس آمیخته شده است. بابا نوتل عمدتاً یک پیرمرد چاق با ریش سفید بلند و لباس قرمز است. معمولاً او یک کیسه پر از هدیه به همراه دارد که در روز کریسمس یا شب قبل از آن، برای بچه‌ها می‌آورد.

آن‌دسته از خانواده‌هایی که برای نوعوروس و نودامادشان عروسک بابانوتل هم می‌خرند، از فرهنگ و ملیت و دین سرزمین‌شان ناآگاهی محض دارند.

حالا همین بابانوتل به شب یلدا ما مسلمانان آمده است. به طوری که از هر ۵ مغازه zwnj&ای که لوازم شب یلدا می zwnj&فروشد، دو مغازه را می zwnj&توان دید که عروسک zwnj&های بابانوتل را بر ویترین خود در معرض دید مردم قرار داده است؛ بابانوتلی از سرزمین مسیح که سر از شب چله ایرانیان و مسلمانان درآورده است.

خاماچی در این zwnj&باره نظر می zwnj&دهد: «آن zwnj&دسته از خانواده zwnj&هایی که برای نوعرورس و نودامادشان به همراه خریدهای شب چله که پالتو و شال و هنداونه و ... است، عروسک بابانوتل هم می zwnj&خرند، از فرهنگ و ملیت و دین سرزمین zwnj&شان ناآگاهی محض دارند.»

«بالاتر هر سال مد به خصوص خودش را دارد. نمی zwnj&شود که خانواده همسر دوستانم برایشان بابانوتل بخرند اما خانواده همسر من نه.» این را نوعروسی می zwnj&گوید که موافق با خرید بابانوتل لابه zwnj&لای خرید شب چله است.

بابا نوتل اشاره به نام یکی از کشیشان مسیحی به نام سن نیکولاس دارد که در قرن چهارم میلادی می zwnj&زیست و از اهالی بیزانس و منطقه آناتولی در ترکیه فعلی بوده zwnj&است. نیکولا در خردسالی پدر و مادرش را از دست می zwnj&دهد و ثروت زیادی برایش به ارث می zwnj&ماند. وی به zwnj&خاطر کمک و دادن هدیه به فقرا شهرت داشت. جسد سنت نیکلا (نیکلاس) اکنون در کشور ترکیه در منطقه سواحل دریایی مدیترانه مدفون است و به علت مومیایی zwnj&شدن طبیعی (به علت سرما) هنوز قسمت zwnj&هایی از آن سالم مانده zwnj&است. دانشمندان در سال ۲۰۰۳ موفق به بازسازی صورت وی از روی استخوانها شدند و با کمال تعجب دریافتند که بابا نوتل واقعی رنگین پوست (پوستی به رنگ قهوه zwnj&ای روشن) بوده zwnj&است.

«عروسک zwnj&ها یکی از بهترین وسیله zwnj&ها برای انتقال یک فرهنگ بوده zwnj&اند چراکه با ظاهر فریبنده و جذاب zwnj&شان باعث می zwnj&شوند هیچ zwnj&کس به اعماق حضور آن zwnj&ها فکر نکند.» در خطه شمال و آذربایجان رسم بر این است که در شب چله خوانچه zwnj&های تزئین zwnj&شده به خانه تازه عروس یا نامزد خانواده بفرستند. مردم آذربایجان در سینی خود هندوانه zwnj&ها را تزئین می zwnj&کنند و شال zwnj&های قرمزی را اطرافش می zwnj&گذارند. درحالی که مردم شمال یک ماهی بزرگ را تزئین می کنند و به خانه عروس می zwnj&برند.

انتقال یواشکی فرهنگ، در جیب zwnj&های یک عروسک

علی مقبولی، کارشناس ارشد جامعه zwnj&شناسی رسوخ عروسک zwnj&های بابانوتل به شب چله ایرانیان را، آغازی بر غرب zwnj&زدگی zwnj&های عمیق zwnj&تر می zwnj&داند.

او به خبرنگار مهر می zwnj&گوید: «همیشه شاهد آن بوده zwnj&ایم که عروسک zwnj&ها یکی از بهترین وسیله zwnj&ها برای انتقال یک فرهنگ بوده zwnj&اند چراکه با ظاهر فریبنده و جذاب zwnj&شان باعث می zwnj&شوند هیچ zwnj&کس به اعماق حضور آن zwnj&ها فکر نکند.»

این جامعه zwnj&شناس می zwnj&گوید: «هرچند تاریخ شب چله ما با کریسمس مسیحیان نزدیک است و مغازه zwnj&دارها همین را دلیلی می zwnj&دانند برای اینکه بتوانند عروسک zwnj&های بابانوتل را در این ایام به فروش برسانند، اما بیش zwnj&تر، خانواده zwnj&ها را مقصر می zwnj&دانم که بی zwnj&آنکه تاملی در خریدهایشان بکنند، پای عروسک zwnj&های بابانوتل را به خریدهای شب یلدا باز می zwnj&کنند.»

نیازی غم zwnj&انگیز به تقویم

مغازه zwnj&دارها از استقبال مردم از عروسک zwnj&های بابانوتل راضی هستند: «جذابیت و شهرت جهانی که این عروسک دارد، باعث می zwnj&شود هرکسی که به قصد تهیه لوازم شب چله به مغازه می zwnj&آید از این عروسک zwnj&ها هم بخرد، حتی در برخی موارد درخت مصنوعی کریسمس را هم برای شب یلدا خریداری می zwnj&کنند.»

این zwnj&روزها در خیابان که قدم می zwnj&زنی، هرچند این مغازه و آن مغازه تو را به دنیاها و فرهنگ zwnj&های مختلفی فرامی zwnj&خوانند اما باز نشانه zwnj&های زیادی هست که بتوانی بفهمی، یلدا آمده است. اما هیچ

تضمینی نیست که چندسال بعد هم به همین شیوه از رسیدن یلدا باخبر شوی. نیاز به تقویم برای یافتن هویت خود، چه نیاز غم‌انگیزی خواهد بود.